

**STOPPA
VÅLDET MOT
KVINNOR**

”Har ej prioriterat frågan”

En undersökning om svenska kommuners arbete
för att bekämpa mäns våld mot kvinnor.

amnesty

Inledning	3
Amnesty Internationals undersökning	4
Kontakten med kommunerna	4
Svar från kommunerna.....	4
Kommunernas lagstadgade ansvar.....	4
Mäns våld mot kvinnor i det lokalpolitiska samtalet	5
Amnestys rekommendationer	6
Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor	7
Riktlinjer eller handlingsplaner?	7
Ett samlat samhällsansvar.....	8
Ingen prioriterad fråga?	9
“Uppgifter saknas”	9
Amnestys rekommendationer	10
Samverkan	11
Amnestys rekommendationer	12
De ideella kvinnojourernas roll	13
Skyddat boende	13
Kommunernas bidrag till kvinnojourerna.....	14
Kommunernas bidrag till kvinnojourerna, tabell	15
Kommunernas genomsnittliga bidrag till de ideella kvinnojourerna	15
Amnestys rekommendationer	16
Stöd till våldsutsatta kvinnor med särskilda behov	17
Stöd till psykiskt sjuka, missbrukande och funktionshindrade kvinnor.....	17
Stöd till våldsutsatta kvinnor av utländsk härkomst	18
Våld i samkönade relationer	18
Amnestys rekommendationer	18
Informationsmaterial	19
Amnestys rekommendationer	19
Att öka medvetenheten hos kommuninvånarna	20
Amnestys rekommendationer	21
Amnestys slutsatser och rekommendationer till regeringen	22
Bilaga 1: Amnestys frågor till Sveriges kommuner	23
Bilaga 2: Kommunerna som besvarade Amnestys enkät	24

Inledning

Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna ska alla människor, oavsett kön, ras, religion, social ställning och sexuell läggning komma i åtnjutande av fundamentala fri- och rättigheter, såsom rätten till liv, rätten till personlig frihet och säkerhet, rätten till jämlikhet i familjen, rätten till hälsa och rätten att inte utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Våld mot kvinnor definieras av FN som "varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller sannolikt kommer att resultera i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller sådant lidande för kvinnan, innefattande hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet."¹

Könsrelaterat våld utgör allvarliga kränkningar som inskränker eller helt upphäver kvinnors grundläggande mänskliga rättigheter. Mäns våld drabbar kvinnor i alla åldrar och samhällsklasser och utgör ett av de största hoten mot kvinnors liv och hälsa.

Amnesty International menar att det könsrelaterade våldets orsaker har vissa gemensamma rötter oavsett var det äger rum eller vilka uttryck det tar sig. Mäns våld mot kvinnor uppstår inte i ett vakuum utan hämtar näring ur de samhälleliga strukturer, föreställningar, värderingar och attityder samt uttalade eller outtalade diskriminerande beteenden som leder till kvinnors underordning och mäns överordning i samhället.

Folkrätten är tydlig vad gäller staternas ansvar att vidta alla erforderliga åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor. Det åligger varje stat att respektera, skydda och möjliggöra kvinnors mänskliga rättigheter samt att förebygga och förhindra våld mot kvinnor. Vidare är varje stat skyldig att utreda alla anklagelser om våld mot kvinnor, samt ställa förövarna inför rätta och bestraffa sådana brott. Slutligen har staterna ansvar för att våldsutsatta kvinnor får stöd och hjälp samt ett fullgott skydd.

Mäns våld mot kvinnor utgör ett mycket allvarligt samhälls- och människorättsproblem också i Sverige och det krävs omfattande insatser för att alla kvinnors rätt till ett liv utan våld ska kunna realiseras.

I april 2004 publicerade Amnesty International rapporten Mäns våld mot kvinnor i nära relationer – en sammanställning över situationen i Sverige. Som en uppföljning till rapporten har Amnesty International tillfrågat Sveriges kommuner hur de arbetar för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, samt vilket stöd och skydd kommunerna erbjuder de kvinnor som hotas av eller utsätts för våld från närstående män. Resultat från undersökningen presenteras i den här sammanställningen.

Amnesty Internationals kommunundersökning har begränsats till att översiktligt titta på i huvudsak sju områden: det politiska samtalet i kommunerna kring mäns våld mot kvinnor, arbetet med att ta fram kommunala handlingsplaner, samverkan, de ideella kvinnojourernas roll, tillgång till information, insatser för kvinnor med särskilda behov samt kommunernas arbete för att öka medvetenheten kring mäns våld mot kvinnor hos kommuninvånarna.

---

¹ FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor, artikel 1.

Amnesty Internationals undersökning

Kontakten med kommunerna

Under våren och hösten 2004 tog Amnesty kontakt med samtliga av landets 289 kommuner.² Detta skedde mestadels genom de lokala Amnestygruppernas försorg. Grupperna skrev till sina egna och/eller närliggande kommuner och bifogade en enkät som omfattade 14 frågor (se bilaga 1). Brev eller e-posten skickades i regel till kommunstyrelsens ordförande samt till övriga ledamöter i styrelsen. I många fall sändes även frågorna till socialnämnden och till kommunfullmäktige.

Några av Amnestygrupperna valde att ställa frågorna vid möten med representanter från kommunen. Andra grupper uppvaktade "sina" kommuner och överlämnade enkäten personligen. Grupperna har också påmint kommunerna då svar dröjt eller uteblivit. I de fall då det saknats en Amnestygrupp i kommunen eller i närliggande kommun har kontakt tagits från centralt håll.

Svar från kommunerna

Av landets 289 kommuner har 141 besvarat enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 49%. En förteckning över de kommuner som svarat finns i bilaga 2.

Enkätens innehåll begränsades till relativt få frågor, då det ansågs öka kommunernas möjligheter att inom rimlig tid hinna/kunna besvara formuläret. Samtliga 14 frågor i enkäten ställdes som öppna frågor utan fasta svarsalternativ. Flertalet kommuner har besvarat samtliga frågor. Antalet kommuner som besvarat varje enskild fråga redovisas löpande.

I många fall har uppgiften att besvara frågorna delegerats av politikerna till tjänstemän, chefer för Individ- och familjeomsorgen (IFO) /Socialförvaltningen eller till enskilda socialsekreterare. I en del fall har enkäten besvarats av politiker och tjänstemän tillsammans. I vissa fall har kommunstyrelsens ordförande, annan förtroendevald inom kommunstyrelsen eller socialnämndens ordförande som själva besvarat enkäten. I en del fall är det oklart vem som besvarat frågorna.

Svaren som erhållits från kommunerna skiftar i sin karaktär. En del kommuner har besvarat frågorna mycket kortfattat och, där så varit möjligt, endast angett svarsalternativen "ja" eller "nej". Andra kommuner har gett betydligt fylligare, preciserade svar. Då enkäten innehöll frågor kring politiskt antagna handlingsplaner för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, har många kommuner också bifogat sådant material. Även informationsmaterial som riktar sig till kvinnor som hotas av eller utsätts för våld har bifogats.

Vi vet således mycket lite om de kommuner som inte besvarat enkäten. Två kommuner har låtit meddela att man inte kommer att prioritera Amnestys enkät. Tidsbrist kan vara ett skäl till att kommuner inte medverkat. Ett annat tänkbart skäl kan vara att frågan om kvinnofrid är lågt prioriterad i kommunen.

Resultaten och de slutsatser som dras i föreliggande rapport är begränsade till att endast omfatta de kommuner som besvarat Amnestys frågor.

Kommunernas lagstadgade ansvar

Rätten att inte utsättas för könsrelaterat våld är i allra högsta grad en fråga om demokrati, jämställdhet, välfärd och grundläggande mänskliga rättigheter, det vill säga värden och mål som ska genomsyra och styra kommunernas verksamhet.

I samband med att regeringens Kvinnofridsproposition antogs år 1998 preciserades kommunernas ansvar genom att en ny bestämmelse infördes i Socialtjänstlagen. Bestämmelsen angav att "socialnämnderna bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation".

Lagen ändrades år 2001 och den nya bestämmelsen kom att lyda: "Socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld och andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation". (SoL kap 5 §11)

Kommunerna har således enligt svensk lag det primära ansvaret för att tillhandahålla stöd, hjälp och skydd åt våldsutsatta kvinnor. Utgångspunkten är att samhället måste ta sitt ansvar och att kommunerna inte får förlita sig på de frivilliga insatser för våldsutsatta kvinnor som främst kvinnojourerna, men även Brottsofferjourerna står för.

---

² Troligtvis finns det ett litet antal kommuner som av olika skäl inte kontaktats av den Amnestygrupp som ombetts ansvara för att så skulle ske.

Mäns våld mot kvinnor i det lokalpolitiska samtalet

Amnesty tillfrågade kommunerna huruvida förekomsten av mäns våld mot kvinnor i den egna kommun tagits upp till politisk diskussion i kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och/eller socialnämnden, samt när frågan senast diskuterades i något av dessa politiska organ.

Resultatet visar att mäns våld mot kvinnor tagits upp till politisk diskussion i 98 av de 141 svarande kommunerna. I många fall går det inte att utläsa när diskussionen har förts men dessa uppgifter har ändå inkluderats. I de fall då svaren refererat till diskussioner som ägt rum för över två år sedan, har dessa uteslutits.

Förekomsten av mäns våld mot kvinnor diskuteras framför allt i socialnämnden eller motsvarande nämnder såsom vård- och omsorgsnämnden, individ- och familjenämnden, humanistiska nämnden eller M-nämnden (för "mjuka frågor"). Hela 61 kommuner anger att frågan varit uppe till diskussion i socialnämnden eller motsvarande nämnd.

Frågan har också behandlats av kommunfullmäktige i 21 kommuner, framför allt i samband med behandling av motioner eller interpellationer. Tio kommuner uppger att motioner lagts eller interpellationer ställts kring frågan om mäns våld mot kvinnor. Slutligen uppger 14 kommuner att frågan tagits upp i kommunstyrelsen, bland annat i samband med budget, motioner/interpellationer och fastställande av handlingsprogram. I ett fåtal kommuner har frågan diskuterats i flera än ett beslutande organ. 19 kommuner som uppger att politiska diskussioner förekommit anger inte i vilket forum dessa hållits.

En femtedel av kommunerna (29 av 141) uppger att ingen politisk diskussion har förts i kommunen. 11 svar faller bort då frågan inte besvarats, besvarats med "vet inte" eller då frågan endast diskuterats utifrån enskilda fall.

Utifrån enkätsvaren är det inte alltid möjligt att utröna i vilket sammanhang frågan tagits upp eller hur diskussionerna avlöpt. Intressant att notera är dock att flera kommuner svarar att frågan behandlats i samband med budget. Detta indikerar att mäns våld mot kvinnor inte tagits upp och diskuterats som en egen fråga, utan att det snarare är verksamhetsbidrag till kvinnojouren som varit föremål för diskussion.

Mycket få kommunstyrelser tycks ha behandlat förekomsten av mäns våld mot kvinnor i kommunen som en egen fråga. Detta kan tolkas som att många politiker i landets kommunstyrelser inte anser att mäns våld mot kvinnor faller under deras ansvarsområde. Mäns våld mot kvinnor tycks snarare tolkas i termer av en vård- och omsorgsfråga som socialnämnden, genom socialtjänstens försorg, ska sköta. Svaret från kommunstyrelsens ordförande i en kommun i Stockholms län på Amnestys frågor kring kommunens arbete på området, kan delvis illustrera problematiken:

"Inledningsvis vill jag informera Dig om att det är socialnämnden som enligt kommunfullmäktiges uppdrag och enligt socialtjänstlagen ansvarar för stöd och hjälp till kvinnor som är eller har varit utsatta för våld... [lagrum citeras]... I socialnämndens uppgifter ingår bl a att svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd, vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det...[lagrum citeras]... Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv. Socialnämnden samverkar också med samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Den brottsbekämpande verksamheten sköts av polisen och domstolarna."

Ibland har frågan om mäns våld mot kvinnor tagits upp till diskussion i samband med informationstillfällen där andra aktörer, såsom polisen, kvinnojouren, lokala brottsförebyggande rådet eller Brottsofferjouren inbjudits till kommunstyrelsens, kommunfullmäktiges eller socialnämndens möten.

En grupp politiker i en kommun i Västra Götaland formulerade sig på följande sätt vid ett personligt möte med den lokala Amnestygruppen: "Frågan har inte varit uppe i kommunfullmäktige under de senaste två åren. Frågan har varit uppe i kommunstyrelsen och socialnämnden flera gånger under de senaste åren och då i samband med möte där polisen rapporterat om allmänna läget till kommunen. Andra frågor som exempelvis bil- och båtstölder har prioriterats högre än frågan om kvinnovåldet. Det kan bero på sammansättningen i kommunstyrelsen: 10 män och en kvinna."

Några kommuner anger att frågan behandlas varje år i samband med att budget antas och verksamhetsbidrag till den lokala kvinnojouren beviljas. En del kommuner understryker att frågan behandlas "kontinuerligt", "vid flertal tillfällen", "ofta", "ständigt" och i olika kommunpolitiska organ.

Amnestys rekommendationer

Det är positivt att många av landets kommuner har frågan om mäns våld mot kvinnor uppe på sin dagordning. Förekomsten av mäns våld mot kvinnor diskuteras framför allt i socialnämnden eller motsvarande nämnder, och tycks i första hand komma upp på kommunstyrelsens och kommunfullmäktiges bord i samband med budget eller vid behandling av motioner/interpellationer från enskilda politiker.

Förekomsten av mäns våld mot kvinnor är ett omfattande samhällsproblem som berör fundamentala frågor som demokrati, jämställdhet, välfärd, hälsa och grundläggande mänskliga rättigheter. Amnesty anser att det är ett allvarligt samhällsproblem som måste angripas på bred front och genom en mängd åtgärder och insatser, såväl nationellt som lokalt. Arbetet för att bekämpa mäns våld mot kvinnor är således en politisk fråga som berör och bör diskuteras i alla politiska, beslutsfattande organ i kommunerna. Amnesty menar att det krävs politisk styrning och politiskt antagna handlingsplaner för att mäns våld mot kvinnor ska kunna bekämpas.

Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor

Arbetet för kvinnofrid är ett prioriterat politiskt område på nationell nivå, vilket också skall avspeglas på lokal/kommunal nivå. Länsstyrelserna ansvarar för att nationella mål får genomslag i länen samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Till länsstyrelsernas uppgifter hör bland annat tillsynsansvaret för kommunernas sociala omsorg. Ett specifikt uppdrag att följa och uppmärksamma frågor om våld mot kvinnor har också tilldelats landets 21 länsstyrelser.

Efter en genomgång av forskning gjord av Carin Homberg och Christine Bender³ samt tillgängliga rapporter från länsstyrelserna, som kartlagt kommunernas arbete gällande kvinnofrid, konstaterade Amnesty International i sin rapport Mäns våld mot kvinnor i nära relationer – en sammanställning över situationen i Sverige, att frågan om mäns våld mot kvinnor generellt sett haft låg prioritet på politisk nivå i flertalet av landets kommuner.

Endast ett litet antal av landets kommuner har antagit politiskt utarbetade handlingsplaner och målformuleringar för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, samt garantera våldsutsatta kvinnor rätten till adekvat stöd, hjälp och skydd. Arbetet med att ta fram riktlinjer och rutiner för socialtjänstens handläggning av enskilda ärenden tycks ha kommit något längre, men saknas fortfarande i en majoritet av kommunerna. Många av länsstyrelsernas rapporter är dock flera år gamla och mycket få länsstyrelser har gjort några senare kartläggningar.

Riktlinjer eller handlingsplaner?

Amnesty International ställde frågan till kommunerna huruvida man har en politiskt antagen handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Kommunerna ombads även att redogöra för vilka mål som angavs i handlingsplanen. I de fall handlingsplan saknades efterfrågades skälen till detta.

Frågan tolkas olika av olika kommuner. Majoriteten av de svarande kommunerna uppger att man antagit en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Efter att ha tagit del av målen i de handlingsplaner som kommunerna ofta bifogat med enkätsvaren, kan Amnesty konstatera att det i nästan samtliga fall snarare rör sig om klargöranden av socialtjänstens ansvar samt riktlinjer/handlägningsrutiner för hur socialtjänsten ska bemöta och ge stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn i enskilda ärenden. Endast 2-3 kommuner har antagit den typ av kommunövergripande strategiska handlingsplaner för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, som Amnesty avsett med frågan.

En del kommuner svarar att man inte har en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, men att åtgärdsprogram och riktlinjer finns på verksamhetsnivå för i första hand socialtjänsten. Det är troligt att ytterligare några av de kommuner som svarar att de saknar en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, kan ha antagit riktlinjer/handlägningsrutiner för socialtjänsten, men inte nämnt dessa eftersom man uppfattat att frågan avser en mer omfattande typ av handlingsplan.

De riktlinjer och program som kommunerna i undersökningen hänvisar till, har ofta utarbetats inom socialförvaltningen, ibland tillsammans med olika samarbetspartner. I de flesta fall har de sedan fastställts av socialnämnden. Riktlinjernas utformning och omfattning skiljer sig åt men innehåller ofta några eller flera av följande centrala element:

- kvinnofridspropositionen och socialnämndens ansvar enligt socialtjänstlagen
- beskrivning av våld mot kvinnor, orsaker, konsekvenser, omfattning
- vikten av att våldsutsatta kvinnor snabbt ges möjlighet att träffa en handläggare
- vikten av att de utsatta kvinnorna får ett professionellt och gott bemötande
- konkreta råd, bland annat om hur man bör ställa frågor, lyssna, inte ifrågasätta
- vikten av att uppmärksamma och utreda barnens situation
- ansvarsfördelning och samordning inom socialförvaltningens olika enheter
- vikten av kunnig och kompetent personal, utbildning
- vikten av samverkan med andra aktörer

---

³ Bender Christine och Holmberg Carin: När var och en sköter sitt...Hur ser stöd och hjälp ut till misshandlade kvinnor i kommuner utan kvinnojour? Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie nr 21, Sköndalsinstitutet 2001, samt Holmberg Carin och Bender Christine : "Det är något speciellt med den här frågan." Om det lokalpolitiska samtalet om mäns våld mot kvinnor. 2003. Brottsförmyndigheten.

- akutinsatser
- uppgifter om vilka andra aktörer som kan bistå kvinnan och med vad
- vikten av att informationsmaterial tas fram
- telefonlistor

I några fall omnämns också att våldsutsatta kvinnor med särskilda behov, såsom unga, psykiskt sjuka, funktionshindrade, äldre, homosexuella och kvinnor med utländsk härkomst eller missbruksproblem ska uppmärksammas bättre. Stöd till den våldsutövande mannen i syfte att han ska förändra sitt beteende, tas också upp i en del kommuners åtgärdsprogram.

Ovan beskrivna riktlinjer/handläggningsrutiner återfinns i 68 av de 141 svarande kommunerna. Hela 62 kommuner saknar sådana riktlinjer/handläggningsrutiner. Av dessa anger dock 18 kommuner att arbete med att utarbeta handlingsprogram pågår eller att man inom kort kommer att anta förslag till program.

Ett fåtal av svaren (11) faller bort, då frågan om antagen handlingsplan besvaras jakande, men utan att vare sig ange hur målen är utformade eller att själva dokumentet bifogats. I bortfallet ingår också två kommuner som inte besvarat frågan, samt två kommuner som svarar att man inte vet om kommunen har en handlingsplan.

	Antagit (antal kommuner)	Saknar (antal kommuner)
Riktlinjer/rutiner/åtgärdsprogram	68	62
Bortfall	11	

Amnesty International välkomnar att majoriteten av de svarande kommunerna utarbetat och fastställt riktlinjer och program för socialtjänstens personal. Klara rutiner för vilka åtgärder som ska vidtas i mötet med våldsutsatta kvinnor och deras eventuella barn är viktiga för att kunna tillhandahålla ett aktivt och bra stöd. Mäns våld mot kvinnor är ett mycket komplext problem som kräver omfattande kunskap hos personalen för att tidigt upptäcka förekomsten av våld, samt ge de våldsutsatta kvinnorna ett bra och professionellt bemötande. Att stödet kontinuerligt förbättras är centralt, inte minst med tanke på att det i olika studier framkommit att störst missnöje med den hjälp som erhållits finns bland de våldsutsatta kvinnor som sökt sig till socialtjänsten eller socialjouren.⁴

Trots att över sex år förflutit sedan kommunernas ansvar preciserades i och med Kvinnofredsreformen 1998, tycks dock anmärkningsvärt många kommuner fortfarande sakna riktlinjer/rutiner för socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och deras eventuella barn. Amnesty uppmanar de kommuner som ännu inte utarbetat och fastställt riktlinjer och program för socialtjänstens personal, att omgående påbörja detta arbete. Sådana riktlinjer kan bidra till att socialtjänsten lättare ska kunna förändra och förbättra sitt arbetssätt för att svara upp till de våldsöverlevande kvinnornas individuella behov.

Ett samlat samhällsansvar

Samtidigt som det är av yttersta vikt att utsatta kvinnor och barn uppmärksammas och får ett aktivt, professionellt bemötande och stöd utifrån sina individuella behov, menar Amnesty att kommunernas ansvar sträcker sig längre än att endast omfatta de våldsutsatta kvinnor (och deras anhöriga) som uppsöker socialtjänsten. Riktlinjer och åtgärdsprogram för socialtjänstens ansvar och handläggning av enskilda ärenden är därför inte tillräckliga i sig, utan bör snarare ses som en viktig del av ett mer omfattande arbete i syfte att förhindra och bekämpa mäns våld mot kvinnor samt tillhandahålla fullgott skydd för de våldsutsatta kvinnorna. Problematiken kring mäns våld mot kvinnor är inte enbart en fråga om vård och omsorg, utan är direkt kopplat till jämställdhet, demokrati, välfärd och mänskliga rättigheter.

Kommunövergripande politiska handlingsplaner som klargör det samlade samhällsansvaret för att bekämpa mäns våld mot kvinnor saknas i så gott som samtliga kommuner. Endast 2-3 av de politiskt antagna program som Amnesty tagit del av har karaktären av mera kommunövergripande strategiska handlingsplaner.

Utöver stöd till våldsutsatta kvinnor innehöll dessa handlingsplaner samarbetsstrategier och tidsangivna konkreta åtgärder och aktiviteter /utvecklingsområden för flera lokala aktörer. Ett visst mått av förebyggande arbete i form av attitydförändringsarbete ingick också, samt planerad uppföljning/utvärdering.

Brottsbekämpande och brottsförebyggande arbete är till stor del en uppgift för polis- och åklagarmyndigheterna och kriminalvården. Det preventiva arbetet är dock inte begränsat till de rättsvårdande myndigheterna. Kommunerna har en viktig roll vad gäller det långsiktiga, förebyggande arbetet med att sprida kunskap och information, samt förändra de attityder ur vilka det könsrelaterade våldet hämtar sin näring.

Löpande utvärderingar av det arbete som bedrivs bör genomföras för att säkra att de samlade insatserna i kommunen leder till positiva förändringar, både vad gäller omfattningen av mäns våld mot kvinnor, och vad gäller stödet till och skyddet för de våldsutsatta kvinnorna och eventuella barn.

Ingen prioriterad fråga?

Skälen som anges till att kommunerna inte antagit en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor varierar. En chef på ett kommunkansli i Kalmar län menar att det är "kanske inte i första hand enbart ett kommunalt ansvar". En kommun i Värmlands län svarar: "Har ej prioriterats eller hunnits med".

Följande skäl anges av en kommun i Dalarnas län: "Individ- och familjeomsorgen har ännu inte märkt att ett ökat antal kvinnor sökt sig till oss av denna orsak". En kommun i Västra Götaland uppger: "Ingen som har initierat frågan", och ytterligare en kommun i samma län understryker att "Handlingsplan saknas men förvaltningen följer riktlinjerna i lagstiftningen!"

Följande skäl uppges av en kommun i Skåne län: "Har i kommunen ej varit en tillräckligt "tung" fråga." En tjänsteman vid socialförvaltningen i en kommun i Stockholms län menar att "Det har bedömts viktigare att arbeta konkret med frågan än att anta en handlingsplan."

En ledamot i kommunfullmäktige i Västerbottens län besvarar frågan om varför kommunen inte antagit en handlingsplan på följande sätt: "Troligen för att det är en känslig fråga och många klarar inte att ens hantera en diskussion om ämnet. Jag tog personligen initiativ för att få Jämställdhetsplanen reviderad 2003. Den antogs 1998!!! Och var aldrig reviderad! Det säger en del."

"Uppgifter saknas"

I syfte att undersöka kommunernas kännedom gällande omfattningen av mäns våld mot kvinnor, ställdes frågan om hur många kvinnor som årligen utsätts för våld i den egna kommunen, samt varifrån dessa uppgifter inhämtats.

Endast 21 kommuner av de 133 som besvarade frågan har registrerade uppgifter från socialtjänsten om hur många våldsutsatta kvinnor som sökt stöd och hjälp hos dem. En kommun i Skåne län svarar: "I statistiken från individ- och familjeomsorgen registreras inte ärenden "våld mot kvinnor" varför sådan statistik inte finns."

En kommun i Västerbottens län belyser de problem som finns även i det fall statistik förs inom socialförvaltningen: "Socialkontoret har för år 2003 tolv registrerade ärenden som handlar om familjevåld/kvinnomisshandel. Det finns dock fler men dessa ärenden är inregistrerade med annan anmälningsorsak, till exempel "Barn som far illa." Akuten, vuxenpsykiatri och vårdcentralen för ingen statistik över hur många fall av kvinnomisshandel de stöter på."

Flera kommuner beskriver problematiken kring det stora mörkertalet:

"Det finns ingen samlad uppgift på detta. Socialtjänsten får kännedom om de som kontaktar individ- och familjeomsorgen, vilket i genomsnitt uppgår till 4-7 fall per år. Här finns med all säkerhet ett stort mörkertal." svarar en kommun i Värmlands län.

Problemen som omgärdar försöken att ta reda på omfattningen av mäns våld mot kvinnor i små kommuner beskrivs av en tjänsteman i en kommun i Östergötland:

"[Det är] cirka en person vartannat år, som kommer till någon av ovan nämnda organisationers kännedom, sedan kan det finnas ett visst mörkertal, men med tanke på kommunens litenhet och det starka sociala nätet så tror jag att det är en ganska tillförlitlig bedömning. Men det är också ett observandum att vi är så små för om "rätt person" utövar våld i hemmet kan det vara så att samhället runt omkring skyddar förövaren, så vi måste hela tiden ha tentaklarna ute."

En kommun i Dalarnas län problematiserar också kring vilka kvinnor som socialtjänsten kommer i kontakt med: "Till individ- och familjeomsorgen kommer i första hand personer som är ekonomiskt beroende av sina män för sin försörjning och som saknar egen ekonomi för att klara egen hyra, matpengar m.m. Individ- och familjeomsorgen ser ytterst sällan personer från välbeställda hem. Den bilden skiljer sig därför markant från kvinnojourens."

Över 70 kommuner anger att de inte har några uppgifter om omfattningen av mäns våld mot kvinnor i den egna kommunen. Ett 30-tal andra kommuner hänvisar till polisens statistik över anmälda brott, Brottsförebyggande rådets

kommunstatistik över polisanmälda brott, uppgifter och statistik från Kvinnojourerna eller uppgifter från andra projekt där utsatta kvinnor får stöd och skydd.

I Amnesty's tidigare rapport framhålls vikten av att kartlägga omfattningen av mäns våld mot kvinnor inom den egna kommunen genom att inhämta uppgifter och statistik från samtliga myndigheter, organisationer, institutioner, vårdinstanser och andra som möter de våldsutsatta kvinnorna. Betydelsen av att tillfråga många olika aktörer beskrivs väl genom följande utsaga från en kommun: "Det finns på denna [fråga] många olika svar, beroende på vem som svarar (kvinnojour, polis, landsting m.fl)."

Kartläggningar över omfattningen av mäns våld mot kvinnor i den enskilda kommunen bör syfta till att politikerna, utifrån ett uttömmande underlag, bättre kan bedöma vilka typer av åtgärder och resurser som krävs vad gäller förebyggande arbete samt stöd och skydd åt våldsutsatta kvinnor och deras eventuella barn.

Amnesty's rekommendationer

Arbetet för kvinnofrid är ett prioriterat politiskt område nationellt, vilket också ska avspeglas på lokal/kommunal nivå.

Amnesty menar att utgångspunkten för allt arbete rörande mäns våld mot kvinnor ska vara nolltolerans och att Sveriges kommuner, generellt sett, måste intensifiera sina insatser för att bekämpa sådant våld. Ett viktigt steg i det arbetet är att utarbeta politiska kommunövergripande handlingsplaner som klargör det samlade samhällsansvaret för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och som innehåller tydliga mål, utvecklingsområden och samarbetsstrategier. Handlingsplanerna bör också ange hur adekvat skydd för utsatta kvinnor ska garanteras. Tydliga planer för uppföljning och utvärdering av de samlade insatserna i kommunen bör anges.

Vidare uppmanar Amnesty de kommuner som ännu inte utarbetat och fastställt riktlinjer för socialtjänstens ansvar och handläggningsrutiner för socialtjänstens personal, att omgående påbörja detta arbete. Sådana riktlinjer kan bidra till att socialtjänsten lättare ska kunna förändra sitt arbetssätt för att bättre svara upp till de våldsöverlevande kvinnornas individuella behov.

Alla typer av riktlinjer och handlingsplaner måste förankras på chefsnivå och byggas in i respektive organisation. Kommunernas arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och tillhandahålla stöd och skydd åt kvinnor som riskerar eller har utsatts för våld, får inte vara avhängigt av enskilda tjänstemäns personliga engagemang och kunskaper. Eventuella omorganisationer bör också utformas så att de tjänstemän med särskild kompetens kring frågorna inte berörs. Den här typen av frågor kräver kontinuitet.

Det är också viktigt att omfattningen av mäns våld i den egna kommunen kartläggs så att politikerna, utifrån ett uttömmande underlag, bättre kan bedöma vilka typer av åtgärder och resurser som krävs vad gäller förebyggande arbete samt stöd och skydd åt våldsutsatta kvinnor och deras barn.

Samverkan

Studier visar att en tredjedel av kvinnorna, som lever eller har levt med en man som utsatt dem för våld, sökt hjälp hos annan instans än polisen. Vanligast är att kvinnorna vänder sig till sjukvården, inklusive psykiatri. En del kvinnor tar kontakt med en advokat medan andra vänder sig till kvinnojourer, brottsofferjourer eller socialtjänsten och socialjouren.⁴

Samarbete och samverkan mellan olika myndigheter och mellan myndigheter och andra organisationer är centralt för att den utsatta kvinnan ska kunna erbjudas den hjälp och det stöd hon behöver. De olika aktörerna har olika roller och ansvarsområden. God kännedom om vad för slags stöd och hjälp som andra aktörer kan erbjuda är centralt för att kunna hänvisa de våldsutsatta kvinnorna till rätt aktör beroende på vilken hjälp de är i behov av. Samverkan behövs också för att effektivt kunna samordna de olika aktörernas insatser.

Vikten av samverkan på alla nivåer betonades i Kvinnofridspropositionen. På länsnivå har flera länsstyrelser initierat länsgemensamma samverkansgrupper för kvinnofrid, där kommunerna men även landstinget, polisen med flera finns representerade.

Amnesty frågade kommunerna vilka övriga aktörer kommunens socialtjänst samarbetar med. Så gott som samtliga kommuner anger att samarbete finns och polisen och landstinget/hälso- och sjukvården var de aktörer som nämndes av flest. Här ingår samarbete med vårdcentraler, barn – och mödravårdcentraler (BVC, MVC), akutsjukvården, ungdomsmottagningar, särskilda kliniker såsom öron/näsa/hals, gynekologiska mottagningar med flera. Psykiatri (såväl barn- som vuxenpsykiatri) var en annan aktör som många kommuner samarbetade med liksom öppenvården och beroendevården. Åklagarmyndigheten nämns också av många kommuner liksom ideella organisationer som Kvinnojourerna och Brottsofferjourerna (BOJ) samt lokala föreningar och projekt.

Samarbete med andra kommunala verksamheter, främst familjerådgivningen och andra enheter inom socialförvaltningen, socialmedicinska mottagningen tycks vara omfattande. Endast ett mycket litet antal kommuner anger att socialtjänsten endast samarbetar med motsvarande enhet i andra kommuner eller inte samarbetar med någon annan aktör överhuvudtaget.

Andra samarbetsparter som nämns av några få kommuner är kommunala kriscenter för kvinnor, tandvården, svenska kyrkan, försäkringskassan, arbetsförmedlingen, mansjouren, särskilda samtalsmottagningar för kvinnor och män, husläkare, barnomsorgen, elevhälsan, skolan, Rikskvinnocenter, Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH) samt länsstyrelsen.

Endast 21 kommuner uppger att man har ett samarbete i mer organiserad form och att socialförvaltningen/socialtjänsten ingår i en samverkansgrupp/kvinnofridsgrupp/nätverksgrupp i kommunen. Ytterligare 11 kommuner svarar att man samverkar kring specifika kvinnofridsprojekt, såsom projekt Frideborg i Östergötland, projekt Nyckelfrid i Södermanland, projekt Utväg i Västra Götaland och projekt Karlfrid i Värmland. Tre kommuner uppger att man samverkar med det lokala Brottsförebyggande rådet (BRÅ). Fem kommuner anger också att man ingår i arbetsgrupper/ kvinnofridsgrupper på länsnivå.

I ett par kommuner har man satsat på att inrätta en särskild samordnartjänst. Den benämns lite olika: folkhälsosamordnare, brottsförebyggande samordnare eller kvinnofridsamordnare, men tycks bland annat ha uppgiften att samordna den lokala samverkan mellan olika aktörer.

För många kommuner tycks följande svar från en kommun i Skåne län beskriva situationen: "Socialförvaltningen har inget organiserat samarbete med andra myndigheter när det gäller denna fråga, men vi har utarbetade kanaler när det gäller arbete med utsatta människor i allmänhet och dessa använder vi oss av vid behov. Det rör sig om polisen och sjukvården i första hand."

---

⁴ Eva Lundgren, Gun Heimer, Jenny Westerstrand, Anne-Marie Kalliokoski: Slagen Dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfattningsundersökning. 2001

Amnestys rekommendationer

Flertalet kommuner uppger att de samarbetar med andra aktörer, vilket är positivt. Samverkan mellan olika lokala aktörer är centralt för att den utsatta kvinnan ska kunna erbjudas den hjälp och det stöd hon behöver.

Ett formellt samarbete i form av samverkansgrupper kan spela en viktig roll också vad gäller kunskapsöverföring kring mekanismer och orsaker bakom mäns våld mot kvinnor, våldets omfattning och de svårigheter som omger arbetet med att förebygga och tillhandahålla stöd och hjälp och ett fullgott skydd åt våldsutsatta kvinnor. Med fördjupad och breddad kunskap ökar de olika aktörernas möjlighet att tidigt upptäcka förekomsten av våld samt samordna sina insatser för att de ska bli så bra som möjligt för de utsatta kvinnorna.

Bristen på metoder, kunskap och samverkan med andra aktörer angavs som hinder för att ge brottsoffret ett fullgott stöd i den uppföljning som gjorts av Socialstyrelsen tidigare i år gällande socialtjänstens arbete avseende brottsoffer.⁵

Vikten av samverkan framhålls ofta i de handlingsprogram och riktlinjer som socialtjänsten har utgå ifrån i sitt arbete. I de kommuner där samverkan inte finns eller där samverkan brister, bör arbetet intensifieras för att en effektiv samverkan möjliggörs.

---

⁵ Socialstyrelsen: Lägesbeskrivning 5 kap §11 SoL – en uppföljning av socialtjänstens arbete.

De ideella kvinnojourernas roll

För drygt 25 år sedan, år 1978, öppnades Sveriges första kvinnojourer i Göteborg och Stockholm. I dag finns ideella kvinnojourer i närmare 150 av landets 289 kommuner. Kvinnojourerna är organiserade i två riksförbund, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS) och Svenska Kvinnojourers riksförbund (SKR).

Verksamheten på kvinnojourerna bedrivs som regel av ideellt arbetande jourkvinnor. Ett mindre antal jourer har anställd personal. I en rapport gjord av Länsstyrelsen i Västra Götaland framgick att minst 5 000 timmar obetald arbetstid i månaden lades ner vid 17 av länets kvinnojourer.⁶ Utöver det praktiska arbetet bedriver de flesta kvinnojourerna ett omfattande politiskt arbete för att synliggöra mäns våld mot kvinnor i samhället utifrån ett feministiskt perspektiv. Värdefull erfarenhet, kunskap och kompetens finns samlad på kvinnojourerna runt om i landet.

Om de våldsutsatta kvinnan inte har problem med sin försörjning kan steget att vända sig till socialtjänsten vara stort. Det faktum att socialtjänsten är en myndighet kan vara en belastning:

Så här beskriver en utredare på ett kommunledningskontor situationen: "Det är viktigt att sätta sig in i frågan. Personer som blir utsatta för våld bär skam. Man vänder sig inte gärna till en myndighet som kan ifrågasätta hemmets lämplighet utifrån barnperspektivet. Inom socialtjänsten blir kvinnan registrerad och andra "obehagliga" frågor ställs såsom om barnen har bevittnat våldet...Kvinnajouren gör ett oerhört bra jobb i vår kommun. Kvinnorna vänder sig dit med förtroende och kvinnajouren försöker att motivera dem att vända sig till oss inom socialtjänsten. Att vi är en myndighet är en belastning när det gäller kvinnovåld."

På kvinnojourerna har de våldsutsatta kvinnorna rätt att vara anonyma. Till jourerna vänder sig ofta kvinnor som inte har polisanmält de våldsbrott de utsatts för och som inte har eller önskar ha någon kontakt med de sociala myndigheterna.

Socialstyrelsen, som har regeringens uppdrag att utveckla socialtjänstens kunskap om brottsoffer i en vidare mening än enbart våldsutsatta kvinnor, gjorde år 2004 en första uppföljning av socialtjänstens arbete i 29 kommuner avseende brottsoffer.⁷ Bland annat undersöktes om lagändringen som genomfördes år 2001 (SoL kap 5 §11) kring kommunernas ansvar för stöd till brottsoffer och särskilt våldsutsatta kvinnor, lett till att socialtjänstens arbete förändrats, samt vilket stöd som socialtjänsten erbjuder våldsutsatta kvinnor och deras barn.

De vanligaste stödsatser som brottsoffer kan få från socialtjänsten enligt undersökningens intervjupersoner, är råd- och stödsamtal samt information om och förmedling av kontakter till de ideella brottsoffer- och kvinnojourerna, kyrkan, samt barn- och vuxenpsykiatri. Nästan alla intervjupersoner i socialstyrelsens uppföljning uppgav att de antingen känner till brottsofferjouren eller kvinnajouren och många uppgav också att det fanns ett samarbete med dem.

Skyddat boende

Amnesty frågade kommunerna om de kunde erbjuda våldsutsatta kvinnor skyddat boende i kommunens egen regi. I två storstadskommuner (Stockholm och Göteborg) finns kommunala kriscenter för kvinnor som bland annat erbjuder skyddat boende. Även Trollhättans och Lunds kommuner har kommunala kriscenter för kvinnor som även tillhandahåller skyddat boende.

Av de 141 kommuner som besvarat enkäten uppgav 37 stycken att man kan erbjuda boende genom att upplåta kommunens jourlägenhet/er. Dessa lägenheter (även kallade akutlägenheter och social bostad), hyrs av kommunen och har skyddad adress, men är inte bemannade med stödpersonal. Våldsutsatta kvinnor och deras barn kan i akuta fall erbjudas tillfälligt boende i sådana jourlägenheter i den mån de är lediga.

En kommun uppgav särskilt att man tillhandahåller möjlighet till tillsyn dygnet runt för de kvinnor som bor i kommunens jourlägenhet. Flera uttrycker dock viss tveksamhet till att boende i kommunens jourlägenheter verkligen ger ett tillräckligt skydd för de våldsutsatta kvinnorna.

En kommun i Gävleborgs län formulerade sig på följande sätt: "Kommunen har inget skyddat boende att erbjuda. Akutlägenheten kan användas vid behov om det är tillräckligt. Socialförvaltningen har ett bra samarbete med kvinnajouren och kvinnor i behov av skyddat boende lotsas till kvinnajourens lägenhet." En tjänsteman i en kommun i Skåne län besvarar frågan om kommunen har eget skyddat boende enligt följande: "Nej, inget särskilt. Det finns någon enstaka jourlägenhet men oftast ger dessa inte det rätta skyddet med tanke på att kommunen inte är stor."

⁶ Kvinnojouren – medmänniska, inte myndighet. Kartläggning av kvinnojourerna och deras verksamhet i Västra Götalands län 2004. Länsstyrelsen Västra Götalands län, rapport 2004:34.

⁷ Socialstyrelsen: Lägesbeskrivning 5 kap §11 SoL – en uppföljning av socialtjänstens arbete.

Två kommuner uppger att man använt sig av hotell och en av dessa kommuner uppger även att campingstugor använts i akuta fall. En annan kommun menar att socialtjänsten kan bistå med resebidrag om kvinnan vill åka till anhöriga/vänner på annan ort och själv saknar medel för detta.

Det råder ingen tvekan om att kommunerna fortfarande – och nästan uteslutande – förlitar sig på de ideella kvinnojourerna när det gäller våldsutsatta kvinnors behov av stöd och skyddat boende. Av de 141 kommuner som besvarat frågan, uppger 67 stycken att det finns en ideell kvinnojour i den egna kommunen. Ytterligare sju kommuner uppger att det finns en ideell kvinnojour som är gemensam för flera kommuner. Flertalet kommuner säger sig samarbeta med jourerna och hänvisar våldsutsatta kvinnor till dem. Av de 57 kommuner som saknar ideell kvinnojour uppger så gott som samtliga att våldsutsatta kvinnor istället hänvisas till kvinnojouren i grannkommunerna. Endast två kommuner nämner inte kvinnojouren överhuvudtaget.

Kommunernas bidrag till kvinnojouren

Nationellt råd för Kvinnofrid gav år 2001 ut en rapport med titeln Kommuner som blundar för mäns våld mot kvinnor. Enligt rapporten fanns det år 2000 hela 68 kommuner som inte gav några som helst bidrag till kvinnojouren. Storleken på bidraget varierade stort mellan de olika kommunerna. Sammanlagt bidrog kommunerna med 24 miljoner kronor till kvinnojourernas verksamhet under det angivna året. Utslaget på landets befolkning motsvarade det 2:84 kronor/invånare.

Amnesty International frågade i enkäten hur stort kommunernas bidrag till de ideella kvinnojouren var. För att möjliggöra jämförelser mellan kommunerna, efterfrågades dels storleken på bidraget, dels vad det motsvarar om man slår ut det på antalet kommuninvånare. 122 kommuner har redovisat svaren i sådan form att jämförelser varit möjliga. (De kommuner (9 st) som endast angett vilken sorts bidrag som utgår t.ex. hyreskostnader, lönebidrag, verksamhetsbidrag men som inte beräknat vad stödet motsvarar i kronor/invånare ingår inte i nedanstående siffror. De kommuner som inte besvarat frågan eller svarat "vet ej" ingår inte heller.)

14 kommuner eller drygt 10% av de 122 svarande kommunerna, uppgav att man inte lämnat något verksamhetsbidrag till de ideella kvinnojouren överhuvudtaget under år 2004. (se tabell 1) Samtliga av dessa saknar kvinnojour i den egna kommunen, men flertalet anger att kvinnojour finns i grannkommun/er och att man hänvisar våldsutsatta kvinnor dit. Dessa kommuner förlitar sig således på grannkommunernas ideella kvinnojouren när det gäller att tillhandahålla stöd och skydd för våldsutsatta kvinnor, men bidrar inte till jourernas arbete i form av verksamhetsbidrag eller annat bidrag. En kommun i Jönköpings län angav att man betalar dygnskostnader ("köper platser") för de kvinnor som söker sig till grannkommunens kvinnojour. En kommun i Skåne län gav inget bidrag till någon ideell kvinnojour men däremot till det kommunala kriscentret för kvinnor i Lund, dit de våldsutsatta kvinnorna också hänvisas från kommunens sida.

Två kommuner motiverar avsaknaden av bidrag med att kvinnojouren i grannkommunen eller den egna kommunen inte ansökt om verksamhetsbidrag. Tre kommuner ger inget verksamhetsbidrag till kvinnojouren och uppger inte heller att det fanns skyddat boende i kommunens regi. Två av dessa svarar inte heller på frågan var de våldsutsatta kvinnorna hänvisas istället. En tredje kommun säger att "De kan vända sig till socialtjänsten i första hand", trots att man uppger att kommunen inte kan bistå med skyddat boende i någon form.

38 kommuner gav under år 2004 ett symboliskt bidrag på 2 kronor/invånare eller mindre. Det lägsta beloppet var 20 öre/invånare sammanlagt 5 000 kr. 22 av dessa kommuner saknar kvinnojour i den egna kommunen. Resterande 11 kommuner har egen kvinnojour eller gemensam jour med andra kommuner. Två av kommunerna med egen kvinnojour signalerar att bidraget troligtvis kommer att flerdubblas under kommande verksamhetsår.

58 kommuner gav bidrag till kvinnojouren i storleksordningen 2:10-9:90 kronor/invånare. En kommun bland dessa ger även bidrag till det kommunala kriscentret för kvinnor i Lund.

9 kommuner gav bidrag till kvinnojouren i storleksordningen 10-14:90 kronor/invånare.

Två kommuner, Göteborg och Umeå, gav bidrag till de ideella kvinnojouren på 17:80 respektive 17 kronor/invånare. Det motsvarar 8,5 miljoner respektive 1,9 miljoner kronor. Göteborgs kommun avsatte dessutom 10,1 miljoner kronor till Kriscentrum för kvinnor, Kriscentrum för män samt projekt Utväg som arbetar med kvinnor, barn och män. Alla tre verksamheter drivs i kommunal regi.

Hofors kommun i Gävleborgs län uppgav att man bidrog till den ideella kvinnojouren med hela 23:40 kronor/invånare, motsvarande 240 000 kronor.

Det framgår inte ur enkätsvaren hur många kommuner som också betalar dygnskostnader för kvinnor och barn som bor på jourerna, utöver verksamhetsbidrag och/eller bidrag i form av föreningsbidrag, hyreskostnader, fasta kostnader samt lönebidrag.

Kommunernas bidrag till kvinnojourerna, tabell

Belopp/invånare i kronor	Antal kommuner	Kommentar
0	14	Varav samtliga saknade kvinnojour. En av dessa kommuner gav dock ett omfattande bidrag till grannkommunens kommunala kriscenter, en annan kommun betalade för platser på grann-kommunens kvinnojour.
0:10-2:00	38	Varav 25 saknade kvinnojour, 11 hade kvinnojour i den egna kommunen eller "gemensamt" med andra kommuner.
2:10-9:90	58	Varav 14 saknade kvinnojour och två hade "gemensam" jour med annan/andra kommuner.
10-14:90	9	Varav en saknade kvinnojour i egna kommunen.
15-20	2	I båda kommunerna fanns kvinnojour
>20	1	Finns kvinnojour i kommunen.
Bidrag, men belopp ej angivet	9	Angavs endast vilken sorts bidrag som utgår t.ex. hyreskostnader, lönebidrag, samt verksamhetsbidrag.
Ej besvarat frågan /vet ej	10	

Det genomsnittliga bidraget till kvinnojourerna från kommunernas sida var 4,88 kronor/invånare år 2004. De tre kommuner som ger bidrag på motsvarande över 15 kronor/invånare drar dock upp genomsnittet.

Kommunernas genomsnittliga bidrag till de ideella kvinnojourerna

Genomsnitt alla: 4:88 kronor/invånare

Genomsnitt kommuner med kvinnojour: 7:23 kronor/invånare

Genomsnitt kommuner utan kvinnojour 1:87 kronor/invånare

I de kommuner där det finns en ideell kvinnojour är det genomsnittliga bidraget betydligt större än i de kommuner som saknar jour i den egna kommunen. En trolig och bidragande förklaring till detta kan vara att kvinnojourernas närvaro och politiska arbete synliggör förekomsten av mäns våld mot kvinnor i den egna kommunen och därmed också behovet av stöd och skydd till de våldsutsatta kvinnorna.

Amnestys rekommendationer

Kommunerna är sedan 1998 enligt lag skyldiga att tillhandahålla det stöd och skydd som våldsutsatta kvinnor och deras anhöriga är i behov av. Trots detta råder det ingen tvekan om att kommunerna fortfarande – och nästan uteslutande – förlitar sig på de ideella kvinnojourerna när det gäller våldsutsatta kvinnors behov av stöd och skyddat boende. Kvinnojourerna utför genom sitt arbete stora samhällsinsatser till en mycket ringa kostnad för landets kommuner.

Jämfört med tidigare uppgifter från Nationellt råd för Kvinnofrid, har antalet kommuner som inte ger något bidrag till kvinnojourernas verksamhet, mer än halverats. Det genomsnittliga beloppet bland de undersökta kommunerna var högre än tidigare uppgifter från Nationellt råd för Kvinnofrid.

Samtidigt som det är positivt att fler kommuner än tidigare bidrar till kvinnojourernas arbete är Amnesty oroad över det fortfarande finns kommuner som inte bidrar till kvinnojourernas verksamhet över huvud taget. Vidare är Amnesty oroad över att storleken på bidragen – och därmed förutsättningarna för de lokala kvinnojourernas arbete – fortfarande varierar så kraftigt mellan de olika kommunerna. Att mindre kommuner med färre antal invånare totalt avsätter lägre belopp är självfallet inget märkligt i sig. Genom att slå ut beloppen på antal invånare framträder dock avsevärda variationer: från 20 öre/invånare i den kommun som avsatt minst pengar till kvinnojouren, till drygt 23 kronor/invånare i den kommun som anslagit mest bidrag till kvinnojurens arbete.

Det är, enligt Amnestys mening, ett allvarligt demokrati- och människorättsproblem att kvinnor som hotas av eller utsätts för våld inte ges skydd, eller att det stöd och skydd som erbjuds varierar beroende på var i landet kvinnan bor. Kommunerna måste därför avsätta erforderliga resurser, oavsett om skyddat boende tillhandahålls i kommunens egen regi eller genom de ideella kvinnojourernas försorg. Detsamma gäller för de kommuner som använder sig av kvinnojurer i grannkommuner.

Amnesty upprepar tidigare ställda krav om att såväl statens som många kommuners ekonomiska bidrag till de ideella kvinnojourerna bör öka, så att jourernas arbete kan utvecklas och deras möjligheter att bedriva ett långsiktigt arbete stärkas. Ett ökat verksamhetsbidrag till kvinnojourerna från kommunernas och statens sida får dock inte medföra styrning av de ideella kvinnojourernas verksamhet.

De kommuner som saknar ideell kvinnojour bör överväga att öppna kommunala kvinnojurer. Små kommuner som inte har möjlighet att öppna egna jurer bör avsätta erforderliga resurser och aktivt samverka kring en gemensam kvinnojour med andra kommuner.

Stöd till våldsutsatta kvinnor med särskilda behov

Många kvinnor har en livssituation som gör att de kan vara i behov av särskilt stöd om de utsätts för våld av sina närstående och/eller andra personer i omgivningen. Dessa kvinnor upplever ofta dubbel diskriminering, det vill säga att de dels diskrimineras utifrån kön, dels utifrån faktorer som funktionshinder, etnicitet, social bakgrund, missbruk, ålder och sexuell läggning och könsidentitet. Funktionshindrade, unga, psykiskt sjuka, asylsökande och lesbiska kvinnor är exempel på grupper av kvinnor som kan ha särskilda behov avseende stödet och hjälpen som erbjuds dem i samband med att de utsätts för våld. Detsamma gäller kvinnor med missbruksproblem och av utländsk härkomst och kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld.

Amnesty tillfrågade kommunerna om vilket stöd som finns i den egna kommunen för psykiskt sjuka, missbrukande, funktionshindrade kvinnor samt kvinnor med utländsk bakgrund och andra utsatta grupper av kvinnor som utsätts för våld från närstående män.

De flesta kommuner besvarade frågan genom att förklara att de nämnda grupperna som kan ha särskilda behov får stöd inom socialtjänstens ordinarie verksamhet och att de har "rätt till samma stöd som alla andra". Stöd ges utifrån socialtjänstlagen eller lagen om särskild service till funktionshindrade (LSS). Socialtjänsten gör en individuell prövning och stödet anpassas utifrån kvinnans behov.

"Ingen av grupperna har särskilt uppmärksamats, men de har ju naturligtvis samma möjligheter till stöd som alla kvinnor i en utsatt situation. All handläggning och bedömning görs ju individuellt och utifrån vars och ens speciala behov." svarar en tjänsteman på Individ- och familjeomsorgen i en kommun i Jönköping.

"Det görs ingen skillnad på stödet till behövande kvinnor, samma stöd kan lämnas till alla. Det individuella behovet styr insatserna." svarar socialnämndens ordförande i en kommun i Västernorrlands län.

Stöd till psykiskt sjuka, missbrukande och funktionshindrade kvinnor

Vård- och omsorgsförvaltningen samt vuxenheten och individ- och familjeomsorgen inom socialförvaltningen är exempel på enheter som kan erbjuda stöd till funktionshindrade, missbrukande och psykiskt sjuka kvinnor. Stödet består bland annat av särskilda kontaktpersoner, stödsamtal, boendestödpersoner m.m.

Beroendemottagningar och annan missbruksvård inom öppenvården, gruppverksamheter, rehabiliteringsboende, vuxenpsykiatri och kommunala socialpsykiatriska avdelningar är exempel på några av de stödinsatser som angavs. Det framgår dock inte i enkätsvaren på vilket sätt den erbjudna vården, som är specialiserad på missbruksproblem eller psykisk ohälsa, utformats för att också hantera och bearbeta de problem och konsekvenser som följer av att kvinnan utsätts för våld.

En kommun i Jönköpings län uppmärksammar detta i sitt svar:

"I enlighet med socialtjänstlagen finns stöd till psykiskt sjuka, missbrukande och funktionshindrade kvinnor. Dock inget specifikt för när detta kombineras med våld från närstående."

Ett kommunalråd i en kommun i Västra Götaland besvarade frågan om vilket stöd som finns för grupper av våldsutsatta kvinnor med särskilda behov på följande sätt:

"Dessa kvinnor skall, enligt vår handlingsplan, särskilt beaktas och ges stöd. Svårigheter uppstår då missbrukande kvinnor är i behov av skyddat boende då Kvinnohuset/Kvinnojouren inte tar emot dessa."

En del kommuner tycks förlita sig på de ideella kvinnojournerna vad gäller stöd och skyddat boende, även när det gäller grupper av kvinnor med särskilda behov. Våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund kan få stöd och skyddat boende på de kvinnojournerna. Men i likhet med kvinnor med missbruksproblem är de psykiskt sjuka kvinnorna särskilt utsatta i situationer där de behöver akut skydd, eftersom de ideella kvinnojournerna inte har möjlighet att ta emot dem. Kommunala kriscentra för kvinnor tar i allmänhet inte heller emot psykiskt sjuka kvinnor. Kvinnor med missbruksproblem tas emot förutsatt att de är drogfria.

Trots detta anger flera kommuner att man samverkar med kvinnojouren även vad det gäller kvinnor med särskilda behov: "När de vänder sig till socialtjänsten slussar vi dem vidare till andra instanser, i första hand kvinnojournerna" uppger en kommun i Skåne län.

Några kommuner har dock uppmärksammat problematiken och har utformat särskilt stöd för dessa grupper. En kommun i Västra Götaland uppger att man har ett särskilt rum med skyddat boende för våldsutsatta missbrukande kvinnor på kommunens missbruksboende.

En kommun i Västra Götalands län uppger att man utbildat personalen inom psykiatrin "för att de bättre ska kunna identifiera och bemöta psykiskt sjuka kvinnor som är utsatta för våld i nära relationer". Detta är särskilt viktigt då bland annat Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH) uppmärksammat att det inom psykiatrin saknas kunskaper om det könsrelaterade våldets omfattning, bakomliggande mekanismer och att bemötandet av brottsoffer ofta är bristfälligt.⁸ Psykiskt sjuka, våldsutsatta kvinnor riskerar att bollas runt mellan olika myndigheter och vårdinstanser utan att få adekvat hjälp, stöd och trygghet.

Samma kommun uppger också att funktionshindrade kvinnor erbjuds samtalsstöd vid kommunens Kriscentrum för kvinnor, och att personal där "har möjlighet att vara mobila för att nå denna grupp". Skyddat boende erbjuds också "i den mån funktionshindret tillåter".

En kommun i Stockholms län anger att "en av kommunens jourlägenheter är handikappanpassad så att en rullstolsbunden person kan bo där."

Ett par kommuner uppger att man informerat och/eller skickat kommunens åtgärdsprogram gällande stöd till våldsutsatta kvinnor till bland annat äldreomsorgen och handikappsomsorgen för att öka personalens kunskap och uppmärksamhet kring att även funktionshindrade och äldre kvinnor kan vara utsatta för våld från närstående män eller andra personer i omgivningen.

Göteborgs kommun anger att kommunen ingår i ett projekt med forskningsinslag tillsammans med Malmö och Stockholm. Projektet syftar till att "missbrukande misshandlade kvinnor skall få ett bättre stöd än för närvarande". Ett särskilt projekt i samarbete med handikappsrådet för att uppmärksamma mäns våld mot kvinnor med funktionshinder samt två projekt i samarbete med en ideell kvinnojour kring mäns våld mot äldre kvinnor har funnits tre av kommunens stadsdelsnämnder.

Stöd till våldsutsatta kvinnor av utländsk härkomst

Vad gäller stöd till våldsutsatta kvinnor av utländsk härkomst, tycks frågan i flera fall ha uppfattats som diskriminerande av kommunerna: "IFO avdelningen ger stöd oavsett ursprung" svarar socialnämndens ordförande i en kommun i Kalmar län.

Flertalet kommuner nämner inga särskilda insatser för denna grupp annat än att man anlitar tolk vid behov. Några få kommuner anger att kyrkan och frivilligorganisationer som Röda Korset eller "utländska kvinnoföreningar" spelar en viktig roll – även då stöd till våldsutsatta kvinnor inte är föreningarnas primära syfte. En handfull kommuner anger att mäns våld mot kvinnor tas upp under introduktionsprogrammet till nyanlända flyktingar/invandrare i kommunen.

Ett par kommuner i Värmlands, Stockholms och Västra Götalands län uppger att skyddat boende finns för flickor och kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld. En kommun uppger att man under år 2004 bedriver ett projekt som går ut på att "skolans personal skall få kunskap och de verktyg som de behöver för att kunna identifiera, bemöta och hjälpa unga flickor med hedersproblematik."

Våld i samkönade relationer

Ingen kommun nämner stöd till kvinnor som utsatts för våld i samkönade relationer.

Amnestys rekommendationer

Kommunerna måste ta ett särskilt ansvar för de grupper av våldsutsatta kvinnor med särskilda behov. Det gäller psykiskt sjuka, missbrukare, funktionshindrade, kvinnor som utsatts för partnervåld i homosexuella relationer samt kvinnor med utländsk bakgrund. Dessa grupper måste ges tillgång till stöd, hjälp och akut skydd anpassat till kvinnornas egna behov.

Kunskap om mäns våld mot kvinnor, våldets orsaker och konsekvenser är avgörande för att samhällets insatser och stödåtgärder ska bli relevanta och effektiva. Den specialisering som finns kring missbruk, funktionshinder, psykisk ohälsa och äldreomsorg måste utvidgas till att också omfatta utsatta kvinnors erfarenhet av våld.

Kunskapen om våldsutsattheten bland unga flickor och kvinnor, samt lesbiska och bisexuella kvinnors erfarenhet av våld i samkönade relationer måste öka, för att dessa grupper bättre ska kunna uppmärksammas och erbjudas stöd som är anpassat till deras egna behov. Kommunerna bör också identifiera lämpliga kanaler för att nå ut med information om det stöd och hjälp som erbjuds särskilt utsatta grupper av kvinnor.

---

⁸ Aftonbladet (Debatt): Våld är vardag för psyksjuka kvinnor, 2004-03-08 samt Dagens Nyheter: "Psyksjuka ofta tidigare offer", 2004-03-08.

Informationsmaterial

En första förutsättning för att en våldsutsatt kvinna ska kunna söka hjälp och stöd är att hon vet vart hon kan vända sig och vilken sorts hjälp hon kan få. Att kommunerna har tillgängliga informationsmaterial om vad socialtjänsten och andra lokala aktörer kan erbjuda för stöd är således mycket viktigt.

Av de 141 kommuner som svarade på enkäten uppgav 32 att kommunen tagit fram ett eget informationsmaterial. I 12 av dessa kommuner finns även material på ett eller flera andra språk. Sex kommuner uppger att informationsmaterial finns men det framgår inte om materialet är framtaget av kommunen eller om man använder sig av andras material.

Många kommuner uppger nämligen att man saknar eget material men använder exempelvis kvinnojourens material. Polisens informationsmaterial och broschyrer från Brottsoffermyndigheten nämns i något fall.

I en del kommuner har man tagit fram ett gemensamt informationsmaterial inom ramen för den lokala samverkansgruppen. I andra kommuner används det material som finns från större samverkansprojekt såsom Operation Kvinnofrid i Stockholms län. Material från olika projektverksamheter används också, exempelvis från de tre olika projekt Utväg i Västra Götaland.

Mycket få kommuner har material på andra språk än svenska. En handfull kommuner att man använder material från Terrafem och ROKS.⁹ En kommun i Västerbottens län uppger: "[Det har] ej varit aktuellt med andra språk men borde vara det nu när vi har ett antal flyktingar med andra språk."

I Skellefteå kommun startade man år 2002 en särskild Kvinnowebb där information finns på flera språk och som enligt uppgifter från kommunen är mycket välbesökt, inte minst i samband med storhelger och semesterperioder då den finns på kommunens förstasida.¹⁰

Flertalet av kommunerna har dessvärre inte tagit fram något informationsmaterial, vare sig på svenska eller andra språk som talas i kommunen. En ordförande för socialnämnden i en kommun i Kalmar län besvarar frågan med: "Kvinnojouren annonserar. Socialtjänsten finns i telefonkatalogen."

Amnestys rekommendationer

En första förutsättning för att en våldsutsatt kvinna ska kunna söka hjälp och stöd är att hon vet vart hon kan vända sig och vilken sorts hjälp hon kan få. Kommuner som saknar informationsmaterial bör därför omgående utarbeta och sprida sådant material. Informationsmaterial bör vara utformade så att alla kvinnor kan ta del av det. Det bör vara lättläst, finnas på olika språk, i punktskrift osv. Informationsmaterialet bör spridas utanför socialtjänstens väntrum och finnas tillgängligt på många olika platser såsom apotek, vårdcentraler, folktandvården, bibliotek, försäkringskassan osv.

Som tidigare sagts bör kommunerna också identifiera lämpliga kanaler för att nå ut med information om det stöd och hjälp som erbjuds särskilt utsatta grupper av kvinnor.

---

⁹ Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS) samt Terrafem, en jour för invandrarkvinnor och som har en rikstäckande telefonjour på 35 språk för kvinnor och flickor av utländsk härkomst.

¹⁰ <http://www.kvinnofrid.skelleftea.se>

Att öka medvetenheten hos kommuninvånarna

I enkäten ställdes frågan om vad kommunen gör för att öka medvetenheten hos kommuninvånarna gällande mäns våld mot kvinnor. Dessvärre var det få av de svarande kommunerna som uppger att de gör några särskilda insatser på området.

”Det finns ingen strategi för detta” svarar chefen för Individ- och familjeomsorgen i en kommun i Kronobergs län. Socialchefen i en kommun i Västerbottens län besvarar samma fråga med ”Inget, vad vi vet”. I en skånsk kommun besvaras frågan med: ”Inga särskilda aktiviteter förutom de som vänder sig hit för hjälp och stöd.”

I en kommun i Västerbottens län beskriver kommunalrådet situationen så här: ”Jag har inte hört att kommunen vidtagit några särskilda åtgärder, annat än att försöka ta fram en handlingsplan!!! Lite kritisk är jag, men jag upplever att det finns fog för det. Jämställdhet handlar här enbart om lönefrågor och det kan jag inte tolka på annat sätt än att det är svåra frågor i en gammal bruksmiljö att ta tag i – detta med kvinnors lika rätt och värde.”

En hel del svar är mycket allmänt hållna och utan preciserade initiativ. En handfull kommuner uttrycker att de gärna tar emot tips på hur man bäst kan nå ut till allmänheten.

Bland de insatser som nämns var annonsering och publicitet i lokala medier vanligast. Flera av de kommuner som anger att det finns en lokal samverkansgrupp/ kvinnofridsgrupp, uppger att information till allmänheten är en uppgift för denna grupp. Några kommuner uppger också att man deltar i länsgemensamma aktiviteter, utan att precisera vilken sorts aktiviteter som avses, eller om dessa riktar sig till allmänheten.

Flera kommuner menar att stöd /ekonomiskt bidrag till ideella föreningar som i sin tur aktivt informerar om mäns våld mot kvinnor, kan ses som en insats från kommunens sida för att medvetandegöra kommuninvånarna. Andra kommuner nämner antagandet av riktlinjer/ åtgärdsprogram som ett sätt att medvetandegöra kommuninvånarna. I många fall är dock inte åtgärdsprogrammen tillgängliga på kommunernas hemsida, vilket är en viktig kontaktyta med kommunens invånare.

Temadagar, utbildningar och information om mäns våld mot kvinnor tycks i första hand hållas internt eller mellan andra enheter/myndigheter/ samverkansparter.

Endast ett fåtal kommuner beskriver preciserade insatser och aktiviteter som riktat sig mot allmänheten i syfte att öka medvetenheten kring mäns våld mot kvinnor. De kommuner som ägnar sig åt utåtriktat arbete nämner ofta flera av följande aktiviteter:

- Debatter
- föreläsningar öppna för allmänheten
- information/temadagar i skolorna
- utskick till alla hushåll om det brottsförebyggande arbetet i kommunen
- filmvisning
- teater
- en särskild Kvinnowebb med information på flera språk
- medverkan i föreningars arrangemang
- information till nyanlända flyktingar
- media
- särskild tjänst inrättad som kvinnofridsamordnare där informationsuppdrag ingår

Amnestys rekommendationer

Amnesty menar att kommunerna har ett ansvar vad gäller att ta tydligt avstånd från mäns våld mot kvinnor, samt att bedriva ett långsiktigt, förebyggande arbete för att bekämpa sådant våld. Det kräver att kommunerna intar en aktiv och innovativ roll och bedriver utåtriktat arbete för att öka kommuninvånarnas medvetenhet i frågan och på sikt bidra till att förändra attityder. Arbetet med att sprida kunskap och förändra attityder måste vila på en förståelse av könsrelaterat våld som ett omfattande samhällsproblem med rötter i den rådande könsmaktsordningen, snarare än som ett privat familjeproblem som endast drabbar ett fåtal individer.

Viktiga "arenor" där kommunen kan verka i förebyggande syfte är exempelvis skolan, där även föräldrar och personalgrupper kan nås, vuxenutbildning (studieförbund, folkhögskolor, komvux) olika medborgarfora, arbetsplatser, via hemsidor och genom att arrangera föreläsningsserier och debatter. De enskilda kommunpolitikerna har också en viktig roll som opinionsbildare och initiativtagare.

Amnestys slutsatser och rekommendationer till regeringen

Den kommunundersökning som Amnesty genomfört och som omfattar närmare hälften av landets kommuner visar att skillnaderna i kommunernas arbete för kvinnofrid är fortsatt stora.

I många kommuner bedrivs ett aktivt arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och ge de våldsutsatta kvinnorna stöd och skydd, vilket Amnesty välkomnar. I många andra kommuner tycks dock frågan ha mycket låg prioritet.

I dessa kommuner saknar man fortfarande riktlinjer för socialtjänstens arbete, informationsmaterial om vart våldsutsatta kvinnor kan få hjälp och statistik över hur många de hjälpsökande är. Kommunerna tillhandahåller inte stöd och skydd i akuta situationer utan förlitar sig istället på de ideella kvinnojourernas insatser. Alltför många kommuner bidrar inte heller till kvinnojourernas arbete med annat än symboliska belopp.

Amnesty uppmanar därför regeringen att se över vilka ytterligare krav som bör ställas på kommuner för att arbetet för kvinnofrid ska kunnat påskyndas och stärkas i landets alla kommuner. Kommunernas ansvar förtydligades från regeringens sida genom 1998 års Kvinnofridsproposition. Trots att sex år har förflutit har alltför många kommuner brustit i arbetet med att förverkliga propositionens intentioner. Amnesty menar att mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem och att det krävs omfattande insatser för att alla kvinnors rätt till ett liv utan våld ska kunna realiseras. Arbetet för kvinnofrid handlar om att förverkliga grundläggande mänskliga rättigheter genom att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Att stöd och skydd åt de våldsutsatta kvinnorna tillåts vara avhängigt av var i landet de bor, är ur demokratisk synvinkel oacceptabelt. Amnesty menar att det inte är rimligt att varje kommun själv ska kunna avgöra huruvida kvinnors mänskliga rättigheter och skydd från våld ska vara en prioriterad fråga i kommunen eller ej.

Bilaga 1: Amnestys frågor till Sveriges kommuner

1. Har förekomsten av mäns våld mot kvinnor i den egna kommunen tagits upp till politisk diskussion? Har frågan diskuterats av kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och/eller socialnämnden? När diskuterades frågan senast?
2. Har kommunen en politiskt antagen handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor?
3. Vilka mål anges i handlingsplanen?
4. Om handlingsplan saknas, vad är skälet till detta?
5. Har kommunen ett eget skyddat boende för våldsutsatta kvinnor?
6. Finns det en kvinnojour i kommunen?
7. Hur stort verksamhetsbidrag får kvinnojouren från kommunen?
8. Vad innebär detta i kronor/invånare?
9. Om det inte finns någon kvinnojour - vart söker sig och hänvisas våldsutsatta kvinnor?
10. Vilka andra aktörer samarbetar kommunens socialtjänst med?
11. Hur många kvinnor utsätts årligen för våld i kommunen? Varifrån har dessa uppgifter inhämtats?
12. Har kommunen något informationsmaterial om vart våldsutsatta kvinnor kan vända sig? Finns materialet på andra språk än svenska?
13. Vilket stöd finns i kommunen för psykiskt sjuka, missbrukande kvinnor, funktionshindrade kvinnor, kvinnor med utländsk bakgrund och andra utsatta grupper av kvinnor som utsatts för våld från närstående män?
14. Vad gör kommunen för att öka medvetenheten hos kommuninvånarna gällande mäns våld mot kvinnor?

Bilaga 2: Kommunerna som besvarade Amnestys enkät

Blekinge län:

1 kommun av 5 svarade: Ronneby

Dalarna län:

10 kommuner av 15 svarade: Borlänge, Gagnef, Hedemora, Leksand, Ludvika, Mora, Orsa, Rättvik, Vansbro, Älvdalen

Gävleborgs län

8 kommuner av 10 svarade: Bollnäs, Gävle, Hofors, Hudiksvall, Ljusdal, Ockelbo, Ovanåker, Sandviken.

Halland län

2 kommuner av 6 svarade: Falkenberg, Halmstad.

Jämtland län:

1 kommun av 8 svarade: Strömsund

Jönköpings län:

8 kommuner av 13 svarade: Gislaved, Gnosjö, Habo, Jönköping, Nässjö, Sävsjö, Vaggeryd, Värnamo.

Kalmar län:

7 kommuner av 12 svarade: Borgholm, Emmaboda, Hultsfred, Kalmar, Nybro, Oskarshamn, Torsås

Kronoberg län:

6 kommuner av 8 kommuner svarade: Alvesta, Markaryd, Tingsryd, Uppvidinge, Växjö, Älmhult.

Norrbotten län:

7 kommuner av 14 svarade: Arjeplog, Arvidsjaur, Haparanda, Kalix, Pajala, Piteå, Övertorneå.

Skåne län:

15 kommuner av 33 svarade: Bjuv, Bromölla, Eslöv, Hässleholm, Hörby, Kristianstad, Lund, Osby, Sjöbo, Staffanstorps, Trelleborg, Vellinge, Ystad, Åstorp, Örkelljunga.

Stockholm län:

16 av 26 kommuner svarade: Stockholm, Huddinge, Södertälje, Botkyrka, Haninge, Järfälla, Täby, Sollentuna, Lidingö, Tyresö, Danderyd, Vallentuna, Nynäshamn, Upplands-Bro, Sigtuna, Sundbyberg.

Södermanland län:

5 kommuner av 9 svarade: Eskilstuna, Katrineholm, Nyköping, Oxelösund, Trosa.

Uppsala län:

1 kommun av 9 svarade: Älvkarleby

Värmland län:

7 kommuner av 16 svarade: Arvika, Eda, Grums, Karlstad, Sunne, Torsby, Årjäng.

Västerbottens län:

10 kommuner av 15 svarade: Nordmaling, Norsjö, Robertsfors, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Umeå, Vilhelmina, Vindelns, Vännäs.

Västernorrland län:

6 kommuner av 7 svarade: Kramfors, Timrå, Sundsvall, Ånge, Sollefteå, Örnsköldsvik.

Västmanland län:

4 kommuner av 11 svarade: Hallstahammar, Köping, Skinnskatteberg, Västerås.

Västra Götalands län:

20 kommuner av 49 svarade: Bengtsfors, Gullspång, Göteborg, Karlsborg, Kungälv, Lerum, Lidköping Orust, Skara, Sotenäs, Stenungsund, Strömstad, Tanum, Tjörn, Tranemo, Trollhättan, Töreboda, Uddevalla, Vara, Ämål.

Örebro län:

3 kommuner av 12 kommuner svarade: Lindesberg, Ljusnarberg, Nora

Östergötlands län:

4 kommuner av 12 svarade: Linköping, Norrköping, Ydre, Åtvidaberg.

Ytterligare svar har inkommit men alltför sent för att tas med i sammanställningen.